

ПРО ЗАПАХ ХЛІБА, МІСЯЦЬ ТА АСТРОМЕТРІЮ.

В.С.Кислюк

(Промова, виголошена на засіданні Вченої Ради ГАО НАН України
21 січня 2000 р. з нагоди 60-річчя від дня народження)

Дорогі колеги та гості!

Ось надійшла і моя черга сьогодні, на зламі тисячоліть, вийти на цю трибуну, щоб відкрити “парад” 60-десятників - моїх колег, які, як і я, прийшли в ГАО на початку 60-х років тепер уже минулого століття, і які саме в 2000-му році відзначають своє 60-річчя.

Мій життєвий шлях, як і у більшості моїх ровесників чітко вміщається в три етапи, різні за своєю тривалістю, у кожного є своя специфіка, своя характерна відмінність: “дитинство - студентські роки - робота”. Етапи мого життя пов’язані географічно з трьома населеними пунктами моєї рідної України: “Невірків - Львів - Київ”.

Запах свіжого хліба.

Найперший період мого життя (1940-1957 рр.) пройшов в селі Невірків колишнього Межиріцького (нині Корецького) району Рівненської області, де в різдв’яну ніч 7 січня 1940 р. я вперше вдихнув свіжого повітря на цьому світі і де вперше пролунав мій голос. Виконуючи волю мого діда Данила, через два тижні, на Йордань 20 січня (на другий день Водохрищ) мене похрестили (в перший день дітей не хрестять, а лише святять воду) і з цього дня я офіційно став громадянином України. Таким чином, я забезпечив собі своєрідну часову вилку тривалістю у два тижні, щоб розтягнути мить появи на світ божий. У всякому разі, моя мама, Тетяна Вікторівна, яка зараз

мешкає разом зі мною, визнає лише одну дату мого народження - 7 січня.

Взагалі перший місяць року якимось по-особливому позначений у моєму житті, а вилка “7-20 січня” стала водночас і радісною і сумною. В цю вилку припадають дні народження моєї доньки Лесі (12 січня). 19 січня народилась моя невістка Лариса. Батько мій, Степан Данилович, теж народився в січні (на третій день Різдва Христового). Ось минуло уже 20 років, як його немає серед нас і помер він також посеред цієї магічної вилки.

Дозволю собі зупинитись лише на деяких моментах мого босоногого дитинства.

Мої батьки жили під Польщею. В 1939 р., як відомо, в наш край прийшли “визволителі” - перші “совєти”. Але, так як невдовзі спалахнула війна, то фактично совєтський період у нас, пов’язаний з “добровільною” колективізацією, розпочався уже після війни і тривав він до початку 50-х років. Західна Україна, як відомо, не пережила голодоморів, які страшною чумою пронесли над більшовицькою Україною. Проте у нас були свої страхіття. В той час наш селянин знаходився під впливом 4-х протидіючих сил: панська Польща, НКВД, німці, партизани (так називали тих, хто боровся за вільну Україну під проводом Степана Бандери). В центрі цих подій знаходився незахищений селянин. На зміну полякам, які вважали українців за “бидло”, намагаючись поставити їх на коліна, а гордих кидали до концтабору “Береза Картузька”, прийшла, як згодом виявилось, найстрашніша сила - НКВДисти, які, особливо після війни, своєю колективізацією розпочали широко масштабну акцію, спрямовану на повне знищення віками набутих традицій. Загальновідомо, що таке німецька навала і нарешті партизани, які взагалі-то виконували благородну місію - вони боролись проти поневолювачів всіх мастей. Але, зважаючи на цей жорстокий період, до лав борців за вільну Україну потягнулись різні темні сили, які прикриваючись

благородними пориваннями, просто грабували та убивали своїх же братів. Тому люди боялись усіх.

Звичайно я тоді ще не усвідомлював всього цього. Війна у моїй пам'яті асоціюється зі стріляниною, пожежами, плачем матерів і дітей та постійним гавканням собак, особливо вночі. А ще чітко запам'ятався образ вусатого дядька, який одного вечора з'явився у вікні нашої хати (було то десь наприкінці листопада, здається в 1944 р.). То був мій батько, який повернувся з воєнного госпіталю (знаходився цей госпіталь у місті Іжевську) після важкого поранення. З осколком діаметром близько 3 см біля серця він подарував нам ще 36 років свого життя.

В 1947 р. я пішов у перший клас Невірківської середньої школи. Чомусь у пам'яті залишився такий ніби незначний епізод з цього періоду. Якраз у цьому році відбулась грошова реформа, а у мене зберігся цілий карбованець, який, як мені пояснили, став тепер недейсним. Це мене дуже засмутило, але коли директор школи, на прізвище Шляфштейн, за цього карбованця налив мені цілу пляшку чорнила, я був на сьомому небі і чомусь запам'ятав цей епізод на все життя.

В школі я навчався добре, але медалі після її закінчення не отримав. Вже тоді я відчув на собі дію соцрозрядки. На школу була виділена одна медаль, а достойних було більше.

У кого не було дитячих мрій. Була вона і у мене. Мріяв стати льотчиком. Навіть на новорічних маскарадах одягав комбінезон і пілотський шолом. Це в той час, коли я страшенно боявся висоти. Залізти на високе дерево я не наважувався, а якщо й залізав, то боявся злізти, на відміну від мого молодшого на два роки брата Ярослава, котрий забирався на самий верхечок костьолу неподалік нашої хати (це десь з 5-ти поверховий будинок), а тоді ще й на хрест висотою зо два метри і там спокійно розмахував ногами. Ми всі були у захваті, крім нашого батька, який своєрідно, по-своєму, реагував на таке

лихачество, після чого Славик надовго втрачав інтерес до подібних циркових номерів.

Якщо підсумувати цей перший період життя, то він асоціюється у мене з запахом хліба. Цей аромат свіжоспеченого мамою хліба (тоді всі пекли хліб) зі мною на все життя. До колективізації хліба у нас було в повному достатку. В результаті “добровільної” колективізації хліба не стало. Ми з братом майже кожен день ходили добувати хліб за 5 км в районний центр Межирічі. Люди збирались задовго до відкриття магазину. Там творилась справжнє страхіття, бо видали лише по одному кг в руки. Ми дуже раділи, коли хлібина важила менше одного кг і нам додавали ще по кусочку, який по дорозі додому можна було з’їсти. В другій половині 50-х ситуація вирівнялась. У більшості селянських родин знову з’явився свій домашній хліб. З запашною паляницею такого хліба я, влітку 1957 р. після закінчення середньої школи, залишив своє рідне село, щоб розпочати новий етап життя - тривалістю всього 5 років навчання в “Львівській політехніці”, але яких 5 років!

На крилах романтики.

Влітку 1957 р. з атестатом зрілості і паспортом в кишені (який ще й не так легко було зробити, бо сільським жителям не положено було мати “молоткастий-серпастий”), відправляюсь до Львова. З одним наміром - поступати у вуз, а в який - не мав поняття. Мірилом освіченості тоді в Невіркові було - стати інженером-будівельником, бо на той час уже був один такий в нашому селі. Батько мій, маючи всього чотири класи польської школи (не сумніваюсь, що в наш час він досягнув би значних висот) орієнтував мене саме на такого інженера. І можливо так і сталося б, якби перед самим від’їздом до Львова ще один односельчанин, який на той час навчався в Києві в сільсько-господарській Академії, не розповів мені про те, наскільки

цікава спеціальність геологія. Яка романтика і до того ж видають спеціальну форму. Прямо, як у Ярослава Степановича Яцківа, якого теж заінтригувала така уніформа (див. його книгу “Земне тяжіння”).

І ось ми, троє випусників Невірківської середньої школи: два Євгени (Ткачук і Серветник) і я їдемо до Львова. Ткачук і я поступати на геолого-розвідувальний, Серветник - на механічний факультети. Варто зазначити, що в мої 17 років це був перший виїзд за межі 5-ти кілометрової зони (приблизно така відстань була до районного центру). Я вперше з’явився у великому місті, яке мене вразило своєю величністю і метушнею, вперше в житті побачив поїзда, а трохи пізніше і телевізора зі збільшувальною лінзою перед екраном (він стояв у студентському гуртожитку). Раніше я бачив велике місто лише в кіно.

Євгену Ткачуку не поталанило - він провалився на вступних іспитах. Ми з Серветником поверталися в Невірків окриленіми - знайшли себе в списках тих, хто поступив: Серветник, як і хотів, на механічний, а я ж опинився не на геолого-розвідувальному, який тоді уже реорганізовувався, а на геодезичному. Поняття не мав, що це таке, але все-одно був щасливим.

Моя адаптація до студентського життя проходила дуже повільно і досить болісно. Лише після першої, успішно зданої сесії, я відчув якусь впевненість в собі. В середині першого семестру до нас - салаг групи АГ-11 (астрономо-геодезія), завітав “бувалий” студент третьокурсник з групи АГ-31, Ярослав Степанович Яцків, виконуючи, очевидно, шефську місію над “зеленими”. Ми зачаровано слухали розповідь про Львівську політехніку, про нашу майбутню професію, про спортивне життя в інституті та про інші принади студентського життя. Так, 42 роки тому, відбулось моє знайомство з людиною, яка в моєму житті в подальшому відіграла і зараз відіграє важливу роль. На нас “жовторотих”, у всякому разі на мене, ця

бесіда справила незабутнє враження і видалась мені досить переконливою. У групі АГ-31 тоді було 13 студентів, які отримували підвищену стипендію. Роззявивши роти ми слухали про астрономо-геодезичну науку. Я вперше почув слово “аспірантура”.

Оці два поняття - “підвищена стипендія” і “аспірантура” стали для мене блакитною мрією, як тоді мені здавалось, недосяжною. У всякому разі для мене. Проте збулось. Через деякий час я теж мав задоволення декілька разів отримувати підвищену стипендію, а приблизно через 10 років по тому закінчити аспірантуру, після чого згадую ці наївні мрії не без посмішки.

Студентські роки незабутні. Не в цій аудиторії розповідати про нюанси студентського життя. У всіх воно дуже схоже, водночас у кожного своє. Особливо пам'ятне життя в студентському гуртожитку. Хто не був студентом той багато втратив у своєму житті, а хто не жив у гуртожитку - той не до кінця пізнав студентське життя. Студентський гуртожиток має специфічний запах: від приготування їжі (пригоріла цибуля, кабачкова ікра), від прання білизни, частої дезинфекції тощо. Час від часу хтось з нас привозив з села від батьків гуманітарну (як тепер називають) продовольчу підмогу. Спочатку біля такої валізи “працювали” гуртом (найближчі за духом і ті, хто завжди був готовий підсісти до будь-якої валізи), а потім власник самостійно доїдав рештки.

Пам'ятаю, після одного з таких моїх рейдів, я крім традиційних харчів привіз мандоліну. В шкільні роки я захоплювався грою на скрипці та мандоліні, але власних інструментів не мав. Ми збиралися в хаті одного з приятелів мого батька, який керував своєрідним самодіяльним оркестром. І ось нарешті, на другому курсі я отримав в подарунок від батька новеньку мандоліну. Та в перший же вечір, під час “валізної” розборки, один з кращих моїх однокашників увівся на мандоліну і розтрощив її вщерть. Не було меж моєму розпачу,

та вирішив - не судилося і викинув з голови думку про власний музичний інструмент. Але як кажуть “нет худа без добра”. Музику я все-таки любив. Моїм однокурсником (правда на спеціальності “Інженерна геодезія”) був Степан Романчук (дуже радий бачити його сьогодні присутнім в цьому залі) - дядя Стьопа, як ми його називали (він уже відслужив армію). І був у нього баян. Якимось чином я знайшов до нього підхід, вивчив нотну грамоту і через деякий час грав “Полонез” Огінського, вальс “Дунайські хвилі” та інші, досить складні музичні твори, з усіма колінами і варіаціями.

Пізніше це захоплення пройшло, але з’явився інтерес до серйозної класичної музики. Цьому сприяли вечори симфонічної музики, які регулярно проходили неподалік нашого гуртожитку в зеленому театрі парку культури імені відпочинку (так ми його називали) Богдана Хмельницького, який плавно переходив в знаменитий Стрийський парк. Тут симфонічний оркестр під керуванням Дем’яна Пелехатого (від одного його зовнішнього вигляду наші дівчата вищали) виконував класичні музичні твори. Багато з нас (в тому числі і я) не пропускали жодного такого вечора. За час студентського життя ми відвідали також практично всі спектаклі в Львівських театрах, головним чином, в оперному, та ім. Марії Заньковецької. Забігаючи наперед скажу, що все скінчилось після приїзду в Київ - не ті відстані. Тривалий час я колекціонував платівки з записами класичної музики, а потім і це скінчилось. Мабуть це моє захоплення успадкував мій онук Андрійко, який у свої 3 роки аж надто не байдужий до музики Вівальді, Моцарта, Бетховена.

Незабутні враження від польової практики, яка проходила щоліта після перших трьох курсів: геологічної (Карпати з підйомом на Говерлу) та геодезичної - Судова Вишня, Галич, Терехівля. Після четвертого курсу - виробнича практика в Північно-Кавказькому Аерогеодезичному підприємстві (Орськ, Шубар-Кудук, Актюбінськ). Тут протягом трьох місяців я

працював техніком-геодезистом в польовому геодезичному загоні, на чому і закінчилась моя геодезична кар'єра. В пам'яті залишилися також військові збори, які проходили в Тернополі, але особливо цікаво було “партизанити” (кадрові військові називали нас партизанами) в Бресті. Тут мені довірили командування взводом під час великих навчань - маневрів, для чого мені навіть причепили кобуру від пістолета (самого пістолета, проте, не довірили).

Останній акорд студентського марафону - розподіл на роботу. Як правило, призначення для геодезистів були суворі - віддалені райони СРСР: північ, Якутія, Середня Азія тощо. Я теж готувався в далекі мандри, але несподівано мені запропонували призначення в Головну астрономічну обсерваторію АН УРСР (Київ). Так я довідався про існування цієї наукової установи. Чесно кажучи був здивований і, навіть дещо розстроївся (і хотілося і не хотілося) - потяг до невідомої романтики далеких експедицій ще жеврів у моїй душі. Якийсь час вагався, а деякі з моїх однокурсників-киян (були у нас такі) з нетерпінням чекали, яке ж рішення я прийму. Та коли один з них навіть натякнув на якусь там компенсацію в разі моєї відмови, я остаточно вирішив - їду в ГАО. Так розпочався новий (київський) етап мого життя, який триває і до нині.

Селенодезія - нова професія віку.

На початку вересня 1962 р. я вперше вирушив до столиці - міста Києва. Признатись - Київ справив на мене гнітюче враження після Львова, який за 5 років став для мене найріднішим містом на Землі. Перш за все вразили відстані. У Львові все компактно. Вулиці вузькі, що створює якийсь особливий затишок. Звикнувши долати львівські відстані пішки, я спочатку робив це і у Києві. Наприклад, міг відправитись пішки з Хрещатика до Обсерваторії (мабуть кілометрів з 20). Не тому, що шкодував

гроші на проїзд (тоді якраз в цьому не було жодних проблем), а тому, що виробилась така звичка і будучи по-природі консерватором, тривалий час намагався користуватися найзвичнішим і найприємнішим для мене видом транспорту - власними ногами. Правда, врешті-решт адаптувався до нової обстановки. По-друге, столиця Радянської України виявилась, в основному, російськомовною. До цього я теж згодом звик, залишившись проте, на все життя людиною, яка мислить українською.

І ось одного чудового дня на початку вересня я переступив поріг кабінету директора ГАО - Євгена Павловича Федорова. Кабінет на мене справив враження - масивний дубовий стіл з різними реквізитами на ньому, а перед ним ще один довгий, теж масивний, стіл (для нарад, як потім я вияснив), схоже на трон крісло, на якому сидів директор. Одним словом, нічого особливого, як тепер мені здається, але тоді я був вражений. А головне, я вперше побачив живого академіка (Є.П. тоді був член-кором), який виявився надзвичайно простою, цікавою людиною. Наша перша бесіда тривала досить довго - ніхто нікуди не поспішав.

Є.П.Федоров запропонував мені вибір: можна підключитись до групи "широтників", яка успішно тоді працювала під його керівництвом, а можна зайнятись селенодезією - "новою професією віку", як згодом писалось в пресі ("Рабочая газета" за 4 жовтня 1964 р.). Робота в цьому напрямку тільки розпочиналась під керівництвом доктора фіз.-мат. наук (тоді кандидата наук) Ігора Володимировича Гаврилова - учня Авеніра Олександровича Яковкіна - корифея у галузі вивчення фігури і обертового руху Місяця, який в той час працював в ГАО науковим консультантом. Згодом, спілкування з А.О.Яковкіним значною мірою посприяли моему захопленню місячною тематикою.

Євген Павлович детально розповів про особливості обох запропонованих напрямків науки, проте, не схилиючи мене до

жодного з них. Право вибору він залишив за мною. А мені, необстріляному, була однаково незрозумілою ні перша, ані друга пропозиції. Я не мав жодного уявлення про жоден з цих напрямків науки. Проте, після деяких вагань обрав селенодезію - все-таки співзвучно з геодезією і, крім того, інтерес до Селени тоді весь час зростає. Отже, з 1962 р. я - на Місяці, з яким не розлучаюсь ось уже протягом майже 40 років.

Селенодезичні роботи проводилась у відділі фотографічної астрометрії і тому я, крім цієї основної діяльності, брав активну участь у виконанні різних програм фотографічних спостережень на подвійному довгофокусному астрографі Тепфера. Мені приємно, що у колекції так званих перших епох спостережень в ГАО, є і мій пай.

Це був цікавий період. Майже всі співробітники відділу по черзі і з великим ентузіазмом виходили на нічні вахти, поповнюючи золотий фонд спостережного матеріалу, не рахуючись з тим, що лише десь через десятки років хтось інший буде ним користуватись. Протягом трьох років я поєднував щоденні селенодезичні дослідження з нічними фотографічними спостереженнями. За цей час я відчув, що майже все те, що нам читали в інституті, в тій чи іншій мірі знайшло застосування в моїй роботі: теорія фігури Землі, фотограмметрія і стереофотограмметрія, картографія, топографія та топографічне креслення, а дещо пізніше, при більш серйозних дослідженнях Місяця, навіть геологія і мінералогія. Не кажучи вже про геодезію і вищу геодезію та теорію математичної обробки спостережень.

Не знаю, як би склалась моя наукова кар'єра, якби я прийняв першу пропозицію Є.П.Федорова, і став "широтником". У всякому разі, я завжди з великим інтересом слідкував за діяльністю цього творчого колективу. Протягом трьох років я ніби відпрацьовував призначений для молодого спеціаліста термін, сподіваючись на якісь зміни у майбутньому. Чим тільки я тоді не займався: брав активну участь в культурно-

масовій роботі в ГАО, побував в експедиції в Казахстані (спостереження кільцеподібного сонячного затемнення), регулярно, в кінці робочого дня їздив в центр Києва (кіно, рідше театр, просто прогулянки) тощо. Це був період бертурботного холостяцького життя.

В квітні 1966 р. одружився. Дружина Люба (тоді Зіміна), після закінчення середньої школи в 1962 р., теж працювала у відділі фотографічної астрометрії, а згодом вечорами навчалась в київському університеті. Я почав будувати сім'ю (що з цього вийшло - всі бачать) та з головою поринув у наукову роботу. Дуже вдячний дружині, що вона всіляко сприяла цьому, ніколи (і тепер теж) не виставляючи на перший план створення матеріальних благ. Мої вагання припинились. Я остаточно став "лунатиком". Вважаю, що в місячній "одісеї" ми залишили певний слід. В ГАО були виконані піонерські роботи по створенню селенодезичних опорних мереж, вивченню фігури Місяця (спочатку його видимого боку, а згодом і глобальної - "... з усіх боків").

Дозволю собі дещо узагальнити дані стосовно вивчення Місяця. Скільки існує людство стільки воно займається вивченням природного супутника Землі. Нова, космічна, ера дослідження Селени розпочалась 40 років тому польотом КА "Луна-1". Перший етап її (1959-1976 рр.) тривав майже 18 років (період повного оберту місячних вузлів). Це був період активних досліджень Місяця за допомогою КА, протягом якого були досягнуті небувалі успіхи у його вивченні. Селена відкрила багато своїх таємниць, але виникло багато нових загадок.

В 1976 р. польотом КА "Луна-24" завершився цей перший, бурхливий, етап космічної ери і настало затишшя Здавалось, що інтерес до Місяця повністю пропав. Але насправді це не так. Виявляється, перший етап, хоча і дуже важливий, був лише пристрілочним. В провідних космічних агентствах світу, а також у багатьох приватних фірмах весь цей період затишшя

йшла інтенсивна розробка проектів активного освоєння місячної поверхні шляхом створення там, в недалекому майбутньому, наукових і науково-виробничих баз, включаючи, в першу чергу, розробку систем їх життєзабезпечення.

І ось через 18 років (лінія місячних вузлів зробила новий оберт) польотом КА “Клементина” (1994 р.), відкрився новий етап космічної ери вивчення Місяця, основною метою якого є початок реалізації проектів побудови місячних баз. Згодом КА “Лунар Проспектор” (1998 р.) продовжив цю роботу. Одне з основних завдань цих досліджень - пошук води на Місяці. Цей пошук триває, хоча і отримані незаперечні докази існування на Місяці великих запасів водяного льоду. Згадані два апарати за короткий період свого існування отримали такий об’єм інформації стосовно гравітаційного поля Місяця, його внутрішньої будови, топографії та інших фізичних властивостей, якого не було отримано за всю історію вивчення Місяця.

На тлі досягнень у вивченні Місяця за допомогою КА, можливості класичних наземних спостережних засобів видаються аж занадто скромними. Проте, це не так. Взяти хоча б спостереження покрить зір Місяцем. Я акцентую вашу увагу саме на спостереженнях таких явищ, зважаючи на присутність тут Олександра Кузьмовича Осипова - патріарха досліджень Місяця, великого ентузіаста проведення таких спостережень і їх колекціонування.

Завдяки своїй масовості спостереження покрить зір Місяцем несуть цінну інформацію стосовно вивчення динаміки системи Земля-Місяць. Дві основні перешкоди завжди стояли на заваді повному використанню можливостей цього метода: неточність координат зір, які покриваються Місяцем і незнання топографії його так званої крайової зони. Застосування зоряного каталога типу Hipparcos з мілісекундною точністю положень зір в ньому, а також дані останніх КА стосовно топографії місячної поверхні дозволяють подолати ці перешкоди.

І насамкінець. Можливо я дещо зрадив Селені, зайнявшись пізніше проблемами астрометрії (вивчення Місяця перейшло в розряд хоббі), але вона не зрадила, привітавши мене сьогодні вдосвіта своїм повним затемненням.

Коротко про астрометрію.

В 1984 р. я прийняв пропозицію директора ГАО Я.С.Яцківа - очолити відділ фотографічної астрометрії (з 1994 р. відділ астрометрії), що зобов'язувало мене звернути серйознішу увагу на проблеми астрометрії, до якої я і так був небайдужим. Посада завідувача відділу, хоча і адміністративна, але в порівнянні з посадою заступника директора з наукової роботи, яку я обіймав до цього, відчутно менш бюрократична.

Отож я відчув свободу, з'явився час для завершення докторської дисертації, яку я успішно захистив 10 червня 1986 р., тобто незабаром після чорнобильської трагедії. Після цього я повністю зайнявся проблемами астрометрії, перш за все очоливши всесоюзну програму "Фотографічний огляд неба" (ФОН). Мені дуже приємно, що відділ недавно завершив роботу по створенню каталога положень і власних рухів понад 2 млн зір північного неба за даними фотографічних спостережень по програмі ФОН, виконаних в Голосієві.

Заслугує на увагу ще один результат, отриманий у відділі під моїм керівництвом. Це участь у так званому калібруванні системи каталога Hipparcos, створеного за результатами вимірювань, виконаних за допомогою астрометричного супутника Hipparcos Європейського Космічного Агентства. Наші результати, отримані на основі класичних наземних спостережень, виявились конкурентно спроможними на тлі даних, які дають сучасні високоточні засоби і методи.

Декілька слів про майбутнє наземної астрометрії. Якщо коротко, то можна сказати, що принаймні до появи наступного

покоління каталогів зір з мікросекундною точністю, побудованих за допомогою перспективних космічних місій, роль наземної астрометрії залишається важливою для: а) підтримки нових космічних місій; б) розповсюдження координатної системи на область слабких об'єктів; в) вивчення кінематики Сонячної системи; г) розв'язання низки прикладних задач зоряної астрономії та астрофізики.

Варто також зазначити, що зараз у так званих склотеках світу накопичена величезна кількість фотографічного матеріалу (астронегативів), що містить у собі цінну астрометричну інформацію. Вилучення цієї інформації не менш важливо, ніж проведення нових спостережень за допомогою сучасних технічних засобів.

Дещо про освітянство.

Не можу не зупинитись на ще одній сфері моєї трудової діяльності, а саме - на ниві освіти. Протягом останніх 10 років читаю два спецкурси для студентів 4-го курсу фізичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: “Фотографічна астрометрія” і “Основи планетодезії”. Від цієї діяльності отримую велике задоволення, хоча це і не легка справа. Займає багато часу, бо не дивлячись на багаторічний досвід читання лекцій, до кожної з них готуюсь по-новому. Приємно відчувати, що студенти слухають твої лекції з задоволенням. Вважаю, що ми, так звані “почасовики”, робимо корисну справу.

Користуючись тим, що Ярослав Степанович тепер займає високий пост на освітянській ниві (перший заступник міністра освіти і науки України), висловлюю побажання стосовно якомога активнішого залучення до учбового процесу в вищій школі науковців з академічних установ. Тим більше, що кадрові викладачі в вузах мають величезні педнавантаження, від якого

вони стогнуть і якого вони, проте, всілякими правдами і неправдами тримаються. Звичайно, що праця почасовиків повинна бути належним чином оцінена, а не так як зараз, коли дуже часто така робота науковцями виконується на громадських засадах.

І ще один аспект. Необхідно заохочувати видання навчальних посібників за матеріалами відповідних спецкурсів, особливо підготовлених українською мовою. Я категорично не згоден з тезою, що наукова термінологія українською мовою звучить недостатньо науково. Швидше навпаки. Маю намір свої спецкурси теж оформити у вигляді навчальних посібників.

“Чи твої діти говорять моєю мовою?”

На завершення свого виступу хочу знову повернутись до запаху хліба. Я безмежно щасливий, що живу в незалежній, суверенній Україні, про яку так мріяв мій батько. Звичайно, маю певні задумки на майбутнє. Хочеться ще щось зробити для науки, поділитись набутим досвідом, активізувати науково-популяризаторську діяльність, внести свій скромний внесок в зміцнення моєї рідної України.

Впевнений, що наша держава може і повинна стати в один ряд найрозвиненіших країн світу. Але при одній умові: коли кожен мешканець України вважатиме себе українцем - громадянином України, незалежно від його національності, а не з презирством ремствуватиме - все не так “в этой стране”. Вірю, що такий час настане. Я знаю багатьох росіян, наприклад, які себе вважають українцями, хоча і не володіють українською мовою. З повагою відношусь до тих, хто принципово не розмовляє українською, але не тому, що зневажає її, а тому, що не знає її досконально, а калічити не хоче. Приємно те, що їхні діти і, що найголовніше онуки, опановують українську. На жаль, у нас багато лжепатріотів України - людей з “ковбасною”

ідеологією. Це ті, хто, якщо це модно чи вигідно, заговорять навіть українською (маю на увазі, перш за все, багатьох українців). “Чи твої діти говорять моєю мовою?” - запитує наш пророк Тарас Шевченко. Я можу гордо відповісти “так” стосовно моїх дітей, яким, не дивлячись на те, що вони з’явилися на світ божий наприкінці 60-х - напочатку 70-х (коли все українське зневажалось), не довелось пізніше спеціально вивчати українську мову, бо вони народились в українській атмосфері. Вони вільно володіють також російською, знають англійську, німецьку, але мислять українською. Впевнений, що вони складуть основу майбутньої некорумпованої української еліти.

Я загострив мовне питання лише тому, що навколо нього, а особливо стосовно двомовності, зараз точиться чи не найбільше дискусій. Якби мене хтось запитав, як я ставлюсь до двомовності в нашій державі, я відповів би - позитивно...але, в перспективі. Впевнений, що в Україні згодом будуть функціонувати принаймні дві державні мови: українська і російська, але при умові... коли всі громадяни України (а особливо всі без винятку державні службовці) вільно володітимуть обома мовами. Тоді я за.

І останнє. “Міцна сім’я - міцна держава” - сказав класик. Це - девіз мого життя, бо сім’я для мене - це своєрідна фортеця і святиня. Ми всі дуже любимо людей, ніколи не поділяючи їх на добрих і поганих. Моя родина відкрита для всіх, хто поважає наші традиції і звичаї, хто відвідує нас з гарними намірами. Зневагу до будь-кого з членів моєї родини я сприймаю як зневагу до мене.

Шановні колеги! Дорогі друзі! Користуючись нагодою, хочу привітати всіх з переходом у нове тисячоліття і побажати, щоб 2000-й рік для кожного з вас став роком здійснення всіх ваших бажань і сподівань!

Сердечно дякую за увагу.

В.С.Кислюк

**ПРО ЗАПАХ ХЛІБА, МІСЯЦЬ
ТА
АСТРОМЕТРІЮ**

Київ 2000